

Sputnik CZ: jak funguje hlavní kanál ruské propagandy v ČR?

Autor: Jonáš Syrovátka (PSSI)

Web Sputnik CZ je českou pobočkou ruské informační agentury Sputnik, která oficiálně vznikla 10. listopadu 2014 v rámci ruské mediální skupiny Rossia Segodnia. I přestože Sputnik sám sebe definuje jako *informační agenturu*, která vytváří *zpravodajství o světové politice a ekonomice*¹, je experty označován za jeden z důležitých nástrojů ruské propagandy.² Skutečnost, že ruská státní média jsou nástrojem prosazování zájmů ruského státu konec konců ve svých vystoupeních opakovaně přiznali i ruští vrcholní činitelé.³

Přestože Sputnik CZ funguje v České republice již pět let (a domény, které používá na sociálních sítích Twitteru a Facebooku jsou zaregistrovány od roku 2012), donedávna bylo o vnitřním fungování této instituce známo poměrně málo. V březnu 2019 však v Praze vůbec poprvé veřejně vystoupila šéfredaktorka Sputniku CZ Sofija Ovanesová, která na besedě v Ruském centru vědy a kultury prezentovala práci svého média. Podle Ovanesové v redakci české verze webu, která sídlí v Moskvě, pracuje deset lidí. Čtenost webu se podle šéfredaktorky pohybuje okolo 50 tisíc uživatelů denně.⁴ Podle zjištění think-tanku Globsec se Sputnik skutečně řadí mezi jedno z nejčtenějších médií známých šířením manipulativního obsahu působících v českém a slovenském informačním prostoru.⁵ O zvyšujícím se okruhu čtenářů webu též vypovídá setrvalý růst počtu sledujících jeho facebookové stránky, kterých je v současné době okolo 40 000.

I přestože se Sputnik CZ snaží opakovaně tvrdit, že je médium jako každé jiné a pouze se snaží nabídnout *alternativní názor* (dle Ovanesové), objevují se na jeho stránkách manipulativní texty. Na webu EU vs. Dezinfo provozovaném EU East StratCom Task force je například zaznamenáno 27 případů z minulých tří let, kdy se na tomto webu objevily dezinformace⁶, a web Konspiratori.sk – zabývající se dlouhodobě

¹ „O projektu“, *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/docs/about/index.html>)

² „Russian Social Media Influence“, *RAND Corporation* (https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2200/RR2237/RAND_RR2237.pdf)

³ „Kremlin-funded broadcaster lauded by Putin starts TV news channel in UK“, *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/britain-russia-tvchannel-idINKBN0IJ2MR20141030>)

⁴ „Šéfka českého Sputniku poprvé promluvila: Sídlíme v Moskvě, dělá pro nás deset lidí. Z chyb se učíme“, *Deník N* (<https://denikn.cz/99106/sefka-ceskeho-sputniku-poprve-promluvila-sidlime-v-moskve-dela-pro-nas-deset-lidi-z-chyb-se-ucime/>)

⁵ „What Do We Know About Disinformation Websites in the Czech Republic and Slovakia?“ *Globsec* (<https://www.globsec.org/news/what-do-we-know-about-disinformation-websites-in-the-czech-republic-and-slovakia/>)

⁶ „Disinformation Cases“ *EU vs Dezinfo* (<https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>)

hodnocením přítomnosti sporného obsahu na internetových portálech – jej označil za nedůvěryhodný.⁷ V českém kontextu nejvíce rezonoval případ, kdy web uvedl o tři řády vyšší počet účastníků protestu proti umístění vysvětlující cedule k soše sovětského maršála Ivana S. Koněva. Ze stohlavé demonstrace se rázem stala akce, jíž se účastnilo 100 000 (!) lidí. Poté, co na tuto dezinformaci upozornila česká média a ohradilo se proti ní Ministerstvo vnitra, redakce Sputnik CZ článek upravila.⁸ Jak ukazují zjištění výzkumníků Prague Security Studies Institute v projektu *“Investigating Russia’s role and the Kremlin’s expected influence in the 2019 EP elections”*, v případě Sputnik CZ se nedá mluvit o objektivním informování nejen ve vztahu k jednotlivým případům, ale i vzhledem k proporci jednotlivých pokrývaných témat.

Ve sledovaném období (mezi 15. březnem a 15. dubnem 2019) web Sputnik CZ publikoval 1519 textů. Z toho celá třetina (417 textů) byla věnována tématům souvisejícím s Ruskou federací. Významná část z nich přitom byla postavena pouze na citacích oficiálních prohlášení představitelů ruského státu či armády. Dalo by se tedy říci, že v řadě případů web pouze tlumočil oficiální politickou linii státu. Z hlediska témat bylo zmiňováno ruské angažmá ve Venezuele (29 textů), konfrontace mezi západními státy a Ruskem (23 textů) a ruská přítomnost v Sýrii a (údajně zanedbatelný) dopad sankcí uvalených na Rusko (obě témata zmíněna ve 21 textech). Relativně početně však byla zastoupena též nepolitická témata (40 textů) upozorňující na různé zajímavosti (například kulturní festivaly, přírodní zvyky a další kuriozity) z Ruské federace. Tento trend publikování atraktivního obsahu, který byl pozorována již dříve⁹, ukazuje, že Sputnik CZ se snaží nejen přilákat nové čtenáře, ale též vytvářet pozitivní obraz o Rusku jako zajímavé zemi. Tento typický soft power přístup je kombinován s opakováním oficiální linie ruských vrcholných činitelů a vykreslováním Ruska jako silné a sebevědomé velmoci, která je schopna prosadit své zájmy po celém světě. Důležitou roli pro prezentaci síly Ruska hraje poukazování na různé úspěchy armády, které byly zmíněny ve 44 textech.

I přestože pozitivní vykreslování Ruska jasně převládalo, objevily se i citace některých kritiků ruské politiky (ve 26 textech). Často však šlo o citace vytržené z kontextu či jinak zesměšňované.¹⁰ Výrazná pozornost byla věnována reflexi kritiky Ruska (26 textů), která byla označována za neadekvátní,

⁷ „Zoznam stránok so sporným obsahom“, Konspiratori.sk (<https://www.konspiratori.sk/zoznam-stranok.php>)

⁸ „Proruské fake news. V Praze prý demonstrovalo 100 tisíc lidí na podporu Koněva“, *Echo24* (<https://echo24.cz/a/ph5s8/proruske-fake-news-v-praze-pry-demonstrovalo-100-tisic-lidi-na-podporu-koneva>)

⁹ „Ruská agentura Sputnik mění strategii. Láká i na spoře oděné ženy a vydává třikrát víc článků“, *Aktuálně* (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ruska-agentura-sputnik-meni-strategii-laka-na-spore-odene-ze/r-07c25aba9bc311e889f40cc47ab5f122/>)

¹⁰ „Kdo se neplazí, není Čech...“ BIS v USA převzala ocenění za zahraniční spolupráci“, *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201904049565065-bis-v-usa-prevzala-oceneni-za-zahranicni-spolupraci/>)

neobjektivní a účelově motivovanou. Zároveň se na webu objevovala kritika USA a jeho údajně agresivní zahraniční politiky (zmíněna ve 31 textech). V tomto ohledu se relativně často objevovaly texty upozorňující na narušení vzdušného prostoru Ruska americkými letadly, které měly ukázat, že nikoli Rusko, ale západní státy se dopouštějí provokací.¹¹

I přestože s webem Sputnik CZ odmítají spolupracovat čeští novináři a většina mainstreamových politiků mu neposkytuje rozhovory, nestojí v české informačním prostoru zcela osamocen. Zejména pro další média známá proruskými postoji a šířením dezinformací a manipulativního obsahu představuje vítaný zdroj inspirace. To platí například pro jeden z nejvlivnějších českých konspiračních webů AC24, který téměř všechny své texty věnované Rusku publikované ve sledovaném období přebíral právě ze Sputniku CZ. Ruské narativy tedy v části českého informačního prostoru padají na úrodnou půdu, což se konec konců ukázalo již například při informování o otravě Sergeje Skripala¹² nebo incidentu v Kerčském průlivu.¹³

Zjištění výzkumníků Prague Security Studies Institute znovu potvrzují skutečnost, že Sputnik CZ představuje nástroj ruské mocenské politiky a ne standardní médium. Zůstává však otázkou nakolik dobře rozumíme jeho fungování, jelikož zatímco například v informování o Rusku je tento web značně aktivní a v jisté části českého informačního prostoru schopný formovat debatu o tomto tématu, jiným oblastem (včetně české politiky) se věnuje výrazně méně. A to i v případech, kdy by se to dalo očekávat. Například o prezidentskou kampaň 2018 se Sputnik CZ víceméně nezajímal a nijak výrazněji nepodpořil kandidáta Miloše Zemana, který je znám svými proruskými postoji.¹⁴ Proto je na místě se Sputnik CZ a dalším pobočkám této agentury věnovat konsistentněji a komplexněji, jelikož to umožní zjistit, jaké narativy se ruská vláda v jednotlivých společnostech snaží propagovat. Tato zjištění by totiž mohla napomoci lepšímu pochopení cílů ruské politiky v zemích, kde tento vlivový nástroj působí.

¹¹ „Tři jaderné americké bombardéry proletěly poblíž hranic Ruska“, *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/svet/201903259505667-tri-jaderne-americke-bombardery-proletely-pobliz-hranic-ruska/>)

¹² „Skripal: The Two Faces of the Czech Media Space“, *Visegrad Insight* (<https://visegradinsight.eu/skripal-the-two-faces-of-the-czech-media-space/>)

¹³ „Kerch incident proves Ukraine & NATO “prepare for war against Russia” – Russian propaganda in Czech & Hungarian media“, *EuromaidanPress* (<http://euromaidanpress.com/2018/12/11/kerch-incident-proves-ukraine-nato-prepare-for-war-against-russia-russian-propaganda-in-czech-hungarian-media/>)

¹⁴ „České volby v éře dezinformací: Prezidentské volby 2018“, *Prague Security Studies Institute* (http://www.pssi.cz/download/docs/538_prezidentske-volby-2018-analyza.pdf)

ČESKÉ V ĚŘE DEZINFORMACÍ VOLBY

Díky podpoře Friedrich-Naumann-Stiftung monitoruje maďarský institut Political Capital ruské pokusy o ovlivnění evropských voleb v zemích V4. Monitoring je prováděn v rámci projektu “Investigating Russia’s role and the Kremlin’s expected influence in the 2019 EP elections”. Partnery Political Capital jsou polské Center for Propaganda and Disinformation Analysis, český Prague Security Studies Institute a slovenský politický analytik Grigorij Mesežnikov. Projekt je primárně zaměřen na šíření protievropských a proruských dezinformací. Na základě analýz jsou popisovány jednotlivé narativy a vydávána konkrétní doporučení, která mají pomoci s bojem proti manipulacím.